

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Viite Eduskunnan lakivaliokunnan asiantuntijalausuntopyyntö 4.2.2021

Asia HE 241/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi

Eduskunnan lakivaliokunta on pyytänyt Etelä-Suomen aluehallintovirastolta (myöhemmin myös aluehallintovirasto) kirjallista asiantuntijalausuntoa koskien hallituksen esitystä eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi. Lakivaliokunnan keskeisinä teemoina/aiheina ovat oikeusturva ja muutoksenhaku, virkavastuu, OM:n hallinnonalan lakivaliokunnan toimialaan kuuluvat lakiehdotukset (erityisesti muutosehdotukset liittyen oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin, konkurssilakiin, rikoslakiin ja oikeudenkäymiskaareen)

Tämä lausunto on valmisteltu Etelä-Suomen aluehallintoviraston Peruspalvelut, oikeusturva ja luvat -vastuualueen terveydenhuoltoyksikön, sosiaalihuoltoyksikön ja oikeusturvayksikön yhteistyönä. Aluehallintoviraston Pelastustoimi ja varautuminen -vastuualue on todennut, ettei sillä ole asiaan erikseen lausuttavaa.

Kaikki aluehallintovirastot ovat aiemmin 24.9.2020 antaneet sosiaali- ja terveysministeriölle yhteisen lausunnon hallituksen esitysluonnoksesta eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston lausunto

Yleisesti esityksestä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uuden hallintotason, hyvinvointialueiden, perustamisen ja toiminnan kannalta keskeiset lait. Esityksen perusteella Suomeen muodostettaisiin 21 hyvinvointialuetta, joille siirrettäisiin kuntien vastuulla nykyisin olevat

ETELÄ-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO
Postiosoite: PL 150, 13101 Hämeenlinna

puh. 029 501 6000
kirjaamo.etela@avi.fi
www.avi.fi/etela

Hämeenlinnan päätoimipaikka
Birger Jaarlin katu 15

Helsingin toimipaikka
Ratapihantie 9

Kouvolan toimipaikka
Kauppiemiehenkatu 4

sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävät. Uudellamaalla toteutettaisiin muusta maasta jonkin verran poikkeava järjestely. Uudistuksen tavoitteina on kaventaa ihmisten hyvinvointi- ja terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali-, terveys- ja pelastuspalvelut kaikille Suomessa asuville sekä parantaa näiden palvelujen saatavuutta ja saavutettavuutta. Uudistuksen tavoitteena on myös turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin, kuten väestön ikääntymiseen ja huoltosuhteen heikkenemiseen, ja hillitä osaltaan julkisen talouden kustannusten kasvua.

Aluehallintovirasto pitää uudistusta ja sen tavoitteita yleisesti kannatettavina. Tässä lausunnossa tuodaan jatkossa esiin uudistukseen liittyviä seikkoja erityisesti aluehallintoviraston valvontatehtävien näkökulmasta.

Laki hyvinvointialueesta

3 luku Hyvinvointialueen suhde valtioon ja kuntiin

11 § Hyvinvointialueiden seuranta ja laillisuusvalvonta

Ehdotetun hyvinvointialueesta annetun lain 11 §:n 2 momentin mukaan aluehallintovirasto voi kantelun johdosta tutkia, onko hyvinvointialue toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Lisäksi ehdotetun lain 69 §:n mukaan kyseistä säännöstä sovelletaan myös hyvinvointiyhtymään.

Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan 11 §:n 2 momentin osalta, ettei aluehallintovirastolla olisi yleistä toimivaltaa oma-aloitteisesti tutkia hyvinvointialueen toiminnan lainmukaisuutta, vaan asia voisi tulla aluehallintovirastossa vireille vain kantelun johdosta. Perustelujen mukaan sääntely vastaisi kuntalain 10 §:ssä olevaa kuntien seurantaa ja laillisuusvalvontaa koskevaa sääntelyä.

Kuntalain 10 §:n 2 momentin mukaan aluehallintovirasto voi kantelun johdosta tutkia, onko kunta toiminut voimassa olevien lakien mukaan. Kuntalain 64 §:n 2 momentin mukaan kuntien lakisääteiseen yhteistoimintaan ei sovelleta, mitä 10 §:n 2 momentissa säädetään.

Aluehallintovirastoissa tutkitaan kuntien toimintaa yleisesti kuntalain 10 §:n 2 momentin nojalla (ns. kuntakantelu). Lisäksi kyseisen säännöksen antaman toimivallan nojalla tutkitaan esimerkiksi pelastustoimen ja opetustoimen kanteluita. Sosiaali- ja terveydenhuollossa tutkitaan kanteluita substanssilainsäädännön toimivallan nojalla. Suurelta osin kyse on toiminnasta, jota kuntalain 64 §:n 2 momentin nojalla ei voida tutkia kuntalain nojalla. Kuntalain 64 §:n 2 momentin nojalla ei voida tutkia mm. lakisääteisten kuntayhtymien toimintaa.

Aluehallintoviraston tulkitsee ehdotettua lainsäädäntöä niin, että ehdotuksessa on tarkoitus pääsääntöisesti säilyttää aluehallintoviraston valvonta ja kanteluiden käsittely nykyisellä

tasolla eikä ainakaan huomattavasti laajentaa aluehallintoviraston toimivaltaan kuuluvien kanteluiden määrää. Esityksessä tuodaankin esiin se, että pelastustoimi käsittelee kanteluita nimenomaan kuntalain 10 §:n 2 momentin nojalla.

Nyt ehdotetussa muodossa ehdotetun lain 11 §:n 2 momentti laajentaisi kuitenkin aluehallintoviraston toimivaltaa tutkia sellaisten toimijoiden, joiden toimintaa ei voida tutkia kuntalain nojalla, toimintaa. Pahimmillaan säännös aiheuttaisi epäselvyyttä siitä, minkä lain nojalla aluehallintovirastoon tullut kantelu tulisi tutkia, kun sekä sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilainsäädännössä että ehdotetussa laissa annettaisiin toimivalta tutkia kantelu. Kantelijoiden oikeusturva vaarantuisi jo siinä, että tämänkaltaisen toimivallan epäselvyys saattaisi johtaa kantelun siirtämiseen yksiköiden välillä. Kantelun siirtäminen varsinkin myöhemmässä vaiheessa saattaa pidentää käsittelyaikoja.

Erityisesti kantelijoiden ja kantelun kohteiden oikeusturva voisi vaarantua siksi, että se, mihin toimenpiteisiin kantelun johdosta voidaan ryhtyä, eroaa lainsäädännössä merkittävästi. Ehdotetun lain 11 §:n 2 momentin nojalla käsitelty kantelu ei voine johtaa esimerkiksi valvontaan.

Ehdotuksen mukaan aluehallintovirastojen lisäresurssin tarve on 13 henkilötyövuotta. On mahdotonta arvioida, paljonko kanteluiden määrä lisääntyisi ehdotetun 11 §:n johdosta, mutta aluehallintovirasto toteaa, että kanteluiden määrän kehitystä on syytä seurata ja varautua osoittamaan siihen tarvittavat resurssit.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston ehdottaa kuitenkin, ettei ehdotettuun lakiin oteta ehdotettua 11 §:n 2 momenttia. Sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilainsäädännössä on jo säädetty aluehallintoviraston toimivallasta. Aluehallintovirasto ehdottaakin, että tarvittavat säännökset otetaan kyseisiin substanssilakeihin. Esityksessä tuodaan esiin, että pelastustoimen valvonnasta on jo säädetty pelastuslaissa. Aluehallintovirasto toteaa vielä, että esimerkiksi lakisääteisten kuntayhtymien toiminnasta voi kannella oikeusasiamiehelle tai oikeuskanslerille. Oikeusturvan kannalta ei ole näin ollen tarvetta laajentaa aluehallintoviraston toimivaltaa.

Mikäli 11 §:n 2 momenttia ei poistettaisi, selvyyden vuoksi tulisi tarkentaa, että esimerkiksi aluehallintoviraston toimivallasta valvoa sosiaali- ja terveydenhuoltoa säädetään sote-järjestämislaissa, eikä toimivaltaa tältä osin ole rajattu ainoastaan kanteluasioihin.

16 luku Oikaisuvaatimus ja aluevalitus

139 § Oikaisuvaatimus

Ehdotetun 139 §:n 4 momentin mukaan ”Edellä 96 §:n 3 momentissa tarkoitetusta viranhaltijan päätöksestä tehdyn oikaisuvaatimuksen ratkaisee laissa säädetty tai hallintosäännössä määrätty viranhaltija, jonka tulee olla toinen kuin päätöksen tehnyt viranhaltija.”

Kyseinen säännös merkitsee muutosta käytäntöön, jossa oikaisuvaatimuksen ratkaisee toimielin. Puolueettomuuden ja esteettömyyden näkökulmasta ei ole toivottava tilanne, että oikaisuvaatimuksen esittelisi sama henkilö, joka on tehnyt oikaisuvaatimuksen kohteena olevan päätöksen ja asian ratkaisisi esimerkiksi hänen esimiehensä. Säännöksen perustelujen mukaan tämä edesauttaisi yhdenvertaisuutta ja mahdollistaisi epäkohtien huomaamista ja käsittelyä. Kuitenkin muunlaiset ratkaisut edistäisivät Etelä-Suomen aluehallintoviraston näkemyksen mukaan näitä tavoitteita paremmin.

143 § Oikaisuvaatimus- ja valitusaika

Ehdotettu hyvinvointialuelain 143 §:n säännös 14 vuorokauden oikaisuvaatimusajasta vastaisi säännöksen perustelujen mukaan kuntalain 138 §:n sääntelyä. Ehdotetun lain 139 §:n 1 momentin perustelujen mukaan ”Jos erityislaissa on säännöksiä erityisestä oikaisuvaatimusmenettelystä, noudatettaisiin myös niitä hyvinvointialueesta annettavan lain säännösten sijasta”. Näin ollen sosiaalihuollossa oikaisuvaatimusaika olisi jatkossakin sosiaalihuoltolain 50 §:n mukaisesti hallintolaissa säädetty 30 päivää. Ottaen huomioon, että hyvinvointialueille siirtyisi tässä vaiheessa kunnan tehtävistä pitkälti vain sosiaali- ja terveydenhuolto, tulisi aluehallintoviraston näkemyksen mukaan selkeyttää, mitä asioita 14 vuorokauden oikaisuvaatimusaika koskee.

Aluehallintovirasto toteaa, että jos oikaisuvaatimusaika lyhenee sellaisissa asioissa, joissa nykyisin on 30 päivän oikaisuvaatimusaika, tulisi arvioida sitä, miten päätöksenteon siirtyminen nykyistä kauemmaksi kuntatasolta aluetasolle asettaa kansalaisille/hyvinvointialueen jäsenille uudenlaisia haasteita seurata päätöksentekoa. Koska oikaisuvaatimusoikeutettujen piiri laajenee, aikaa perehtyä asiaan tulisi antaa hallintolain 49 c §:ssä säädetty 30 päivää. Oikeusturvan toteutumisen kannalta 14 päivän oikaisuvaatimusaika voi olla liian lyhyt.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä

Yleistä

Aluehallintovirasto toteaa, että sääntelyä uudistettaessa tulee varmistaa sen olevan yhtenevä muiden sosiaali- ja terveydenhuollon substanssilakien kanssa. Erityisesti lain suhde yksityisestä terveydenhuollosta annettuun lakiin (152/1990) ja yksityisistä sosiaalipalveluista annettuun lakiin (922/2011) vaatii selkiyttämistä.

3 luku Palvelujen hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta

Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan lakiehdotuksen 3 luvun säännökset koskien palvelujen hankkimista yksityiseltä palveluntuottajalta ovat tärkeitä ja kannatettavia. On hyvä, että mahdollisuuksia hankkia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta, vuokratyövoiman käyttöä ja työvoiman hankkimista yksityiseltä sekä

alihankintaa on täsmennetty perustuslain asettamien reunaehtojen mukaisesti. On myös tärkeää, että julkisen hallintotehtävän ja julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä on tarkennettu ja esimerkiksi sosiaalityö selkeästi määritelty julkisen vallan käytöksi. Aluehallintoviraston valvontatyössä ja erityisesti sosiaalihuollon valvonnassa on havaittu epäselvyyksiä siinä, mitä tehtäviä voidaan hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta ja edelleen mitä vuokratyövoimana tai alihankintana.

Ehdotetussa 12 §:ssä säädettäisiin hyvinvointialueen mahdollisuudesta hankkia yksityiseltä palveluntuottajalta järjestämisvastuulleen kuuluvia sosiaali- ja terveystalv palveluja ostopalvelusopimukseen perustuen. Esityksessä todetaan, että, hyvinvointialue voisi tuottaa palvelut päättämällä tavalla eli esimerkiksi hankkimalla niitä yksityiseltä palveluntuottajalta, mutta se ei voisi siirtää järjestämisvastuuseensa kuuluvia tehtäviä yksityiselle palveluntuottajalle ja sen tulisi huolehtia myös siitä, että sillä säilyy järjestämisvastuunsa toteuttamisen edellyttämät toimintaedellytykset ja riittävä oma palvelutuotanto. Lisäksi todetaan, että hyvinvointialue ei voisi hankkia palveluja yksityiseltä palveluntuottajalta niin laajasti tai määrälliseltä osuudeltaan niin mittavasti, ettei se pysty huolehtimaan kaikissa tilanteissa järjestämistehtävästään.

Aluehallintovirasto pitää edellä mainittuja kirjauksia koskien palvelujen ulkoistamisen rajoituksia tärkeinä muun muassa riskienhallinnan kannalta. Aluehallintovirasto näkee ongelmallisena nykytilanteen, jossa haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden palvelut, kuten tehostettu palveluasuminen ja lastensuojelun sijaishuolto, ovat keskittyneet paljolti yksityisille palveluntuottajille.

Aluehallintovirasto toteaa, että 13 §:ssä ja esityksen perusteluissa on tarkoituksenmukaisesti avattu vuokratyövoiman käytön edellytyksiä erityisesti terveydenhuollon osalta. Aluehallintovirasto pitää tärkeänä lainsäädäntötasoista kirjausta siitä, ettei vuokratyövoimaa voi lähtökohtaisesti käyttää tehtävissä, jotka sisältävät julkisen vallan käyttöä. Aluehallintoviraston valvontatyössä on havaittu, että vuokratyövoiman runsaaseen käyttöön liittyy ongelmia. Esimeriksi eri asiakasryhmien asumispalveluissa vuokratyövoimaa käytetään laajasti, mikä saattaa olla vaaraksi asiakasturvallisuudelle. Sosiaalihuollon osalta vuokratyövoiman käytön edellytyksiä olisi tarpeen säännellä vielä kattavammin.

Joka tapauksessa esitys selkeyttäisi vuokratyövoiman ja alihankinnan käytön edellytyksiä sekä palveluntuottajien että valvontaviranomaisten näkökulmasta. Ehdotus parantaisi valvontaviranomaisten mahdollisuuksia ohjata ja valvoa ostopalvelutuotannon lainmukaisuutta verrattuna nykytilaan ja parantaisi näin myös asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvaa. Sääntelyn onnistumisen, sen yhdenmukaisen soveltamisen sekä asiakkaiden ja palveluntuottajien oikeusturvan kannalta on erittäin tärkeää, että säännökset ovat selkeitä ja niitä on lainvalmisteluasiakirjoissa avattu esimerkein ja että lainsäädännön toimeenpanoon panostetaan vahvasti. Etenkään pienillä palveluntuottajilla ei useinkaan ole tarvittavaa juridista osaamista julkisen vallan käyttöä koskevien näkökohtien arvioimiseksi itsenäisesti

Aluehallintovirasto toteaa kuitenkin, että sen näkökulmasta sääntelyrakenne vaikuttaa epäjohtonmukaiselta siltä osin, kuin sote-järjestämislaissa asetetaan edellytyksiä ja velvoitteita yksityisille palveluntuottajille (esimerkiksi 14 § ja 17 §). Yksityisistä sosiaali- ja terveyspalveluista ja niihin kohdistuvasta aluehallintoviraston ja Valviran valvonnasta säädetään omassa lainsäädännössään. Sote-järjestämislain mukainen viranomaisvalvonta taas säännösten perusteella kohdistuu hyvinvointialueiden toimintaan, mistä syystä sote-järjestämislain velvoitteiden tulisi lähtökohtaisesti kohdistua hyvinvointialueisiin. Aluehallintoviraston käsityksen mukaan olisi tältä osin syytä tarkastella säännösten sanamuotoa ja sitä, mihin lakiin ne on sijoitettu. Joka tapauksessa on keskeistä, että sääntelystä ilmenee selkeästi, että hyvinvointialue on aina viime kädessä vastuussa myös yksityisen palveluntuottajan ja sen alihankkijan hyvinvointialueelle tuottamista palveluista, ja että yksityinen palveluntuottaja vastaa alihankkijansa tuottamista palveluista.

Aluehallintovirasto pitää tärkeänä ja kannatettavana ehdotettua 19 §:n sääntelyä hallinnon yleislakien noudattamisesta yksityisen palveluntuottajan toiminnassa sen tuottaessa sosiaali- ja terveyspalveluja hyvinvointialueelle. On tärkeää korostaa hyvän hallinnon vaatimuksia riippumatta siitä, mikä taho palveluja tuottaa. Ehdotus parantaa asiakkaiden oikeuksia ja yhdenvertaisuutta, kun vaatimukset olisivat yhdenmukaiset hyvinvointialueen itse tuottamille ja yksityisen palveluntuottajan tuottamille palveluille.

Ehdotettu 20 §:n säännös rikosoikeudellisen virkavastuun ja vahingonkorvausvastuun asettamisesta myös yksityisille toimijoille on tärkeä asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvan kannalta ja vahvistaa lisäksi eri tahojen tuottamia palveluja saavien asiakkaiden yhdenvertaisuutta.

Aluehallintovirasto toteaa kuitenkin myös 19 ja 20 §:ien osalta, että niiden säädöstekninen sijainti järjestämislaissa on epälooginen ja olisi syytä harkita näistä asioista säätämistä esimerkiksi yksityisistä sosiaalipalveluista ja yksityisestä terveydenhuollosta annetuissa laeissa.

6 luku Omavalvonta ja viranomaisvalvonta

40 § Hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan omavalvonta

Esityksessä korostuu sekä hyvinvointialueen että yksityisen palveluntuottajan omavalvonnan rooli, mitä aluehallintovirasto pitää tärkeänä. Positiivista on myös omavalvonnan selkeä ulottaminen alihankkijoiden toimintaan. Omavalvonnan keinojen tulee olla ensisijaisia palvelujen laadun ja palvelujen käyttäjien oikeuksien toteutumisen turvaamisessa ennakkollisesti. Toimiva omavalvonta omalta osaltaan mahdollista myös viranomaisvalvonnan resurssien kohdentamisen tehokkaasti, mikä potentiaalisesti lyhentää kantelu- ja valvonta-asioiden käsittelyaikoja. Tällä on keskeinen merkitys asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvan kannalta. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan omavalvonnan ensisijaisuus olisi tarpeen tuoda esiin itse säännöstekstissä. Aluehallintovirasto toteaa, että omavalvonnan roolin kasvaessa sen laadukkaaseen toteuttamiseen ja omavalvonnan

toimivuuden valvontaan on panostettava, sillä nykyisellään toimijoiden omavalvonta ei toteudu parhaalla mahdollisella tavalla. Yksityisten toimijoiden lisäksi myös kuntien ja kuntayhtymien omavalvonnassa on parannettavaa. Omavalvonnan toteutuminen ja seuranta tasalaatuisesti sosiaali- kuin terveydenhuollossa on myös jatkossa tärkeää.

Lakiehdotuksen 40 §:n 2 momentin mukaan hyvinvointialueen ja yksityisen palveluntuottajan olisi laadittava vastuulleen kuuluvista tehtävistä ja palveluista omavalvontaohjelma. Esityksen mukaan omavalvontaohjelmaan sisältyisivät osana myös sosiaalihuoltolaissa, yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa, yksityisestä terveydenhuollosta annetussa laissa tarkoitetut omavalvontasuunnitelmat sekä myös terveydenhuoltolain 8 §:ssä tarkoitettu suunnitelma laadunhallinnasta ja asiakas- ja potilasturvallisuuden edistämisestä ja täytöntöönpanosta. Pykälän 3 momentin mukaan omavalvontaohjelma sekä omavalvontaohjelman toteutumisen seurantaan perustuvat havainnot ja niiden perusteella tehtävät toimenpiteet on julkaistava julkisessa tietoverkossa ja muilla niiden julkisuutta edistävillä tavoilla.

Aluehallintovirasto pitää ehdotettuja säännöksiä omavalvontaohjelmasta ja sen julkaisemisesta kannatettavina ja toiminnan avoimuutta edistävinä. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan on kuitenkin edelleen epäloogista, että sote-järjestämislaissa asetetaan yksityisille palveluntuottajille omavalvontasuunnitelmiin liittyviä velvoitteita, jotka poikkeavat joiltakin osin yksityisestä terveydenhuollosta ja yksityisistä sosiaalipalveluista annettujen lakien sääntelystä. Olisi tarkoituksenmukaista, että omavalvontaan liittyvät velvoitteet olisivat vastaavat riippumatta siitä, onko kyse kokonaan yksityisestä vai julkiselle järjestäjälle tuotetusta palvelusta. Tämä tulisi ottaa huomioon muutettaessa yksityisestä terveydenhuollosta ja yksityisistä sosiaalipalveluista annettuja lakeja uudistuksen yhteydessä.

Aluehallintovirasto toteaa, että toimijat tulisi myös velvoittaa arvioimaan säännöllisesti omavalvonnan toteutumista, tekemään arvioiden perusteella tarpeellisia muutoksia käytänteisiin ja omavalvontasuunnitelmaan. Nämä velvoitteet on aluehallintoviraston käsityksen mukaan mahdollista asettaa sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella ja Valviran määräyksellä. Sääntelyä tulisi täsmentää niin, että myös seurantatiedot tulee julkaista julkisessa tietoverkossa säännöllisesti, esimerkiksi kolmen kuukauden välein.

Pykälän 5 momentin mukaan Valvira voi antaa määräyksiä omavalvontaohjelman tarkemmasta sisällöstä ja sen toteutumisen seurannasta. Perusteluissa todetaan, että tarkoitus on, että Valviran määräykset laadittaisiin siten, että niissä otetaan huomioon toiminnan laajuus ja sisältö. Aluehallintovirasto toteaa, että samankaltaiset säännökset Valviran määräyksistä sisältyvät myös yksityisestä terveydenhuollosta ja yksityisistä sosiaalipalveluista annettuihin lakeihin. Aluehallintovirasto toteaa, että aluehallintovirastoilla on paljon valvonnan kautta kertynyttä sosiaali- ja terveydenhuollon käytännön toimintaa koskevaa alueellista ja erityisesti pienempiä toimijoita koskevaa tietoa, jonka hyödyntäminen näitä määräyksiä annettaessa olisi tärkeää. Aluehallintovirasto ehdottaa harkittavaksi, että kyseistä momenttia muutetaan seuraavasti: *Valvira voi*

aluehallintovirastoja kuultuaan antaa määräyksiä omavalvontaohjelman tarkemmasta sisällöstä ja sen toteutumisen seurannasta.

41 § Hyvinvointialueen ohjaus- ja valvontavelvollisuus

Lakiehdotuksen 41 §:ssä säädetään hyvinvointialueesta annetun lain 10 §:ään viitaten hyvinvointialueen velvollisuudesta valvoa ja ohjata yksityistä palveluntuottajaa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin sopimuksen päättämiseksi.

Sääntely hyvinvointialueen valvontavelvollisuudesta on tarpeellinen.

Pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointialueen on järjestämisvastuunsa nojalla ohjattava ja valvottava yksityisiä palveluntuottajia ja näiden alihankkijoita jatkuvasti palveluja tuottaessa. Jos yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa ilmenee mahdollisia epäkohtia tai puutteita, hyvinvointialueen on ohjattava yksityistä palveluntuottajaa tai tarvittaessa pyydettyä yksityiseltä palveluntuottajalta ja tämän alihankkijalta asiasta selvitystä asettamassaan riittävissä määräajassa. Epäkohtien tai puutteiden ilmettyä hyvinvointialueen on vaadittava niiden korjaamista asettamassaan riittävissä määräajassa. **Aluehallintovirasto toteaa, että mikäli kyse on asiakas- tai potilasturvallisuuteen välittömästi vaikuttavasta epäkohdasta tai puutteesta, hyvinvointialueen tulisi voida edellyttää sen korjaamista välittömästi.** Sääntelyä on tarpeen tältä osin täsmentää.

Asiakas- tai potilasturvallisuutta vakavasti vaarantavissa tilanteissa hyvinvointialueen tulisi myös olla välittömästi yhteydessä valvontaviranomaiseen, jotta tämä voisi harkita, mihin toimenpiteisiin asiassa on syytä ryhtyä. Aluehallintovirasto korostaa sen tärkeyttä, että hyvinvointialueen ja valvontaviranomaisten välille luodaan toimivat yhteydenpitokanavat kiireellisiä tilanteita varten.

Aluehallintovirasto toteaa, että pykälässä säädetään ainoastaan hyvinvointialueen velvollisuudesta valvoa yksityisiä palveluntuottajia, joilta se hankkii sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Aluehallintovirasto toteaa, että esityksen perusteella jää epäselväksi, miten kuntien velvollisuus valvoa myös muita alueellaan toimivia yksityisiä sosiaalihuollon palveluntuottajia jatkossa toteutuisi. Aluehallintoviraston näkemyksen mukaan olisi myös syytä harkita, onko hyvinvointialueen valvontavastuuta mahdollista ulottaa hyvinvointialueen omiin yksiköihin, sillä omavalvonnan keinot eivät niissäkään välttämättä riittävällä tavalla varmista palvelun laatua ja asiakkaiden tai potilaiden oikeuksien toteutumista.

42 § Viranomaisvalvonta ja siihen liittyvä ohjaus

Sote-järjestämislakiehdotuksen 42 §:ssä on säännökset viranomaisvalvonnasta. Aluehallintovirasto toteaa, että vaikka omavalvonnan rooli jatkossa korostuu, on viranomaisvalvonnalla edelleen keskeinen asema sosiaali- ja terveydenhuollon

järjestämisen ja tuottamisen lainmukaisuuden ja yksilön oikeusturvan toteutumisen varmistamisessa.

Aluehallintovirasto toteaa, että pykälää on lausuntokierroksen jälkeen tarpeellisella tavalla selkiytetty yhtenäistämällä aluehallintovirastojen ja Valviran tehtäväkuvausta. Pykälän 2 momentin mukaan aluehallintovirasto valvoo toimialueellaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvien palvelujen lainmukaisuutta ja antaa valvontaan liittyvää ohjausta. Pykälän 4 momentista ilmenee, että valvonta koskee myös hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kunnassa. Aluehallintovirasto toteaa, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valvonnan sisältyminen valvonnan piiriin olisi tarpeen tuoda selkeämmin esiin jo aiemmissa momenteissa.

Aluehallintovirasto toteaa, että sote-järjestämislain 6 luku tarjoaa valvoville viranomaisille nykyistä kattavamman ja säännellymmän keinovalikoiman hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen ohjauksessa ja valvonnassa ja sitä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena. Esityksen perusteella jää kuitenkin osittain epäselväksi, miten sote-järjestämislain 6 ja 7 §:ssä asetetut tehtävät sekä sote-järjestämislain mukainen aluehallintoviraston valvontatoimivalta suhtautuvat erityislaeissa (kuten ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä annetussa laissa 523/2015) tarkennettuihin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtäviin. Kattaako valvontatoimivalta myös näiden lakien mukaisen toiminnan valvonnan?

Pykälässä esitetty sääntely aluehallintovirastojen ja Valviran välisestä toimivallanjaosta on pääasiassa selkeä ja vastaa aiempaa lainsäädäntöä. Perusteluissa asiaa on vielä pyritty tarkentamaan. Aluehallintovirasto toteaa, että aina ei kuitenkaan ole yksiselitteistä kumman viranomaisen toimivaltaan asian käsittely kuuluu. Sote-järjestämislain 42 §:n 3 momentin 2 kohdassa tarkoitetun mukaisena Valviran toimivaltaan kuuluvana asiana voidaan aluehallintoviraston käsityksen mukaan pitää esimerkiksi sellaista tapausta, jossa potilas on saanut hoitoa kahden tai useamman aluehallintoviraston alueella ja valvonta kohdistuu koko hoitokokonaisuuteen. Tällaisen asian käsitteleminen yhdessä viranomaisessa on myös tarkoituksenmukaista. Tarvittaessa Valviran ja aluehallintovirastojen tarkemmasta työnjaosta ohjauksessa ja valvonnassa voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

43 § Valvonta-asian käsittely

Aluehallintovirasto pitää esitettyä valvonta-asian käsittelyprosessin kirjaamista lakiin perusteltuna ja toimijoiden oikeusturvaa vahvistavana. Aiemmin on säännelty selkeästi ainoastaan hallintokantelun käsittelystä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan osalta aluehallintoviraston toimivaltaa ei ole rajattu ainoastaan kanteluna vireille tuleviin asioihin. Näin ei ole myöskään voimassa olevassa lainsäädännössä. On tärkeää, että valvontaviranomaiset voivat tarvittaessa ottaa valvonta-asian vireille myös oma-aloitteisesti esimerkiksi julkisuudessa esitettyjen tietojen perusteella. Ottaen huomioon hyvinvointialueesta annetun lain tästä poikkeavan ehdotetun 11 §:n 2 momentin sääntelyn sote-järjestämislain 43 §:n 2 momentissa olisi syytä

täsmentää, että valvonta-asia voi tulla vireille myös valvontaviranomaisen omasta aloitteesta. Tämä siis, mikäli edellä mainittu 11 §:n 2 momentti jätetään lakiin.

Esityksen perusteluissa todetaan, että pykälän 2 momentin mukaan Valvira ja aluehallintovirastot ryhtyisivät tietoonsa tulleen valvonta-asian perusteella niihin toimenpiteisiin, joihin katsotaan olevan aihetta. Huomiota olisi kiinnitettävä erityisesti asiakas- ja potilasturvallisuuteen ja lain noudattamiseen. Toimien olisi oltava muun muassa hallintolaissa säädetyn suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Esityksessä todetaan, että esimerkiksi valvontaviranomaisille tehtyjen ilmoitusten perusteella vireille tulleet asiat poikkeavat käytännössä merkittävästi toisistaan vakavuudeltaan ja muulta merkitykseltään. Tarkoitus on, että Valvira ja aluehallintovirasto harkitsevat tapauskohtaisesti, millaisia toimenpiteitä kukin valvonta-asia edellyttäisi. Esityksessä todetaan, että valittavien toimenpiteiden ja niiden laajuuden osalta valvovan viranomaisen harkintavallan olisi tarkoitus olla laaja.

Aluehallintovirasto toteaa, että viranomaisten laajalla harkintavallalla sille tehtyjen ilmoitusten käsittelyssä on keskeinen merkitys valvontaresurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen ja siten valvonnan vaikuttavuuden kannalta. Aluehallintovirasto toteaa, että toisinaan asian käsittely toteutuu parhaiten niin, että aluehallintovirasto saattaa asian tiedoksi järjestäjäkunnalle ja pyytää sitä ryhtymään tarvittaviin toimenpiteisiin asian selvittämiseksi. Aluehallintoviraston käsityksen mukaan tämä olisi esityksen perusteella mahdollista myös jatkossa, niin että asia saatetaan tiedoksi hyvinvointialueelle. Tällöin valvova viranomainen voisi pyytää hyvinvointialuetta toimittamaan sille selvityksen siitä, miten asiaa on käsitelty ja mihin toimenpiteisiin sen johdosta on ryhdytty.

Pykälän 3 momentin mukaan valvontaan liittyvät toimenpiteet voidaan asettaa kiireellisyys- ja tärkeysjärjestykseen asiakas- ja potilasturvallisuuden tai muiden seikkojen niin edellyttäessä. Sääntelyä voidaan pitää tarkoituksenmukaisena valvonnan tehokkuuden kannalta. Perusteluissa tuodaan esiin, että säännös koskisi myös kanteluita. Sote-järjestämislaki koskee ainoastaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluvan sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa. Mikäli priorisointimahdollisuus on tämän lain kautta tarkoitus ulottaa myös yksityisiä toimijoita koskeviin terveyden- ja sosiaalihuollon kantelu- ja valvonta-asioihin, siitä tulisi säätää erikseen. Mikäli tämä ei ole tarkoituksena, vastaavat muutokset tulee tehdä yksityistä sosiaali- ja terveydenhuoltoa sekä ammattihenkilöitä koskevaan lainsäädäntöön. Joka tapauksessa sääntelyn tulee olla kaikkien kantelu- ja valvonta-asioiden osalta yhdenmukainen.

Pykälän 3 momentissa säädetään valvonta-asian vanhentumisajaksi kaksi vuotta. Vanhentumisajasta voi poiketa erityisestä syystä. Sääntely vastaa kanteluiden osalta säädettyä, mikä on tarkoituksenmukaista. Hallituksen esityksessä laiksi hallintolain muuttamiseksi (HE 50/2013) todetaan hallintokanteluiden vanhentumisen osalta, että lähtökohdaksi on asetettavissa, ettei viisi vuotta vanhempaa asiaa oteta tutkittavaksi.

Vastaavaa takarajaa olisi aluehallintoviraston näkemyksen mukaan pidettävä lähtökohtana myös muiden valvonta-asioiden osalta, sillä toimijoiden oikeusturvan voidaan katsoa edellyttävän asian vanhenemista tietyn ajan kuluttua.

44 § Viranomaisten välinen yhteistyö

Pykälän 1 momentissa edellytetään valvontaviranomaisten välistä yhteistyötä sekä yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa tämän lain mukaisissa valvontatehtävissä. Aluehallintovirasto toteaa, että viranomaisten välinen saumaton yhteistyö on keskeistä valvonta-asioiden tehokkaan käsittelyn ja resurssien käytön kannalta. Yhteistyön tärkeys korostuu esimerkiksi valvonta-asioiden käsittelyn yhteydessä silloin, kun ei ole yksiselitteistä, kuuluuko asia aluehallintoviraston vai Valviran tai mahdollisesti jonkin muun viranomaisen toimivaltaan. Yhteisesti sovitut tehokkaat prosessit tällaisissa tilanteissa nopeuttavat asian selvittämistä ja viranomaisresurssien tarkoituksenmukaista käyttöä.

Pykälän 2 momentin mukaan hyvinvointialueen on ilmoitettava yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa ilmenneistä epäkohdista ja puutteista välittömästi palveluja valvovalle valvontaviranomaiselle. Jos valvontaviranomainen saa valvontatoiminnassaan tiedon epäkohdista tai puutteista yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toiminnassa, valvontaviranomaisen on vastaavasti ilmoitettava asiasta välittömästi hyvinvointialueille, joille yksityinen palveluntuottaja tuottaa palveluja. Lisäksi hyvinvointialueen ja valvontaviranomaisen on lähetettävä toisilleen tiedoksi laatimansa tarkastuskertomukset, jotka koskevat hyvinvointialueelle palveluja tuottavan yksityisen palveluntuottajan tai tämän alihankkijan toimintaa.

Aluehallintovirasto pitää säännöstä ilmoitusvelvollisuudesta tarpeellisena, mutta sitä tulisi tarkentaa sen osalta, millaisia epäkohtia se koskee. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin olisi tarkoituksenmukaista kuulua esimerkiksi asiakas- ja potilasturvallisuutta olennaisesti vaarantavat epäkohdat sekä sellaiset puutteet, joita ei ole korjattu annetusta ohjauksesta huolimatta. Valvontatyön kannalta tarpeellista olisi hyvinvointialueen ilmoitusvelvollisuuden ulottaminen myös sen itse tuottamiin palveluihin.

Esityksessä tuodaan esiin, että sosiaalihuoltolain 48 ja 49 §:ssä säädetään henkilökunnan ilmoitusvelvollisuudesta. Kyse on keskeisistä säännöksistä asiakasturvallisuuteen liittyvien puutteiden esiin nousun kannalta. Sosiaalihuoltolaissa on myös turvattu ilmoituksen tehneen henkilön suoja kielteisiltä vastatoimilta. Aluehallintovirasto toteaa, että vastaavaa laintasoista sääntelyä ilmoitusvelvollisuudesta ja työnantajan vastatoimien kiellosta ei ole terveydenhuollon puolella. Uudistuksen yhteydessä olisi syytä harkitaan vastaavien säännösten sisällyttämistä myös terveydenhuollon lainsäädäntöön.

Lakiehdotuksen 44 §:n 3 momentin mukaan, jos valvontaviranomaisten on ilmoitettava valvonnassa havaitsemistaan lääkehuollon puutteista tai muista epäkohdista Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuskeskelle. Säteilyn käytössä havaituista puutteista ja epäkohdista on ilmoitettava Säteilyturvakeskukseen. **Aluehallintovirasto toteaa, että käytetty ilmaus *lääkehuollon puutteet* ei ole riittävän selkeä, vaan sitä tulee tarkentaa siltä osin, millaisia puutteita säännöksessä tarkoitetaan. Myös tältä osin olisi**

perusteltua säätää, että ilmoitusvelvollisuus kohdistuisi esimerkiksi asiakas- ja potilasturvallisuutta olennaisesti vaarantaviin epäkohtiin.

46 § Tarkastusoikeus

Ehdotettu tarkastusoikeutta koskeva 46 § vastaa muutoin nykysääntelyä, mutta siltä ei enää edellytettäisi perusteltua syytä. Tämä mahdollistaa valvontaviranomaisen laajemman harkintavallan tarkastuskohteen valinnassa, mitä voidaan pitää valvonnan tehokkuuden kannalta kannatettavana. Sääntely mahdollistaa myös niin kutsutun pistokoetyyppisten tarkastusten tekemisen satunnaisesti valikoiduissa kohteissa.

Hallituksen esityksessä kuitenkin todetaan, että, kun valvontaviranomainen päättää tehdä tarkastuksen, laaditaan tarkastusmääräys, johon kirjataan muun muassa tarkastuksen syyt. Aluehallintovirasto toteaa, että tarkastusmääräys on valvontaviranomaisten tällä hetkellä käyttämä sisäinen määräys, josta ei ole sääntelyä laissa. Sen tarkoituksena on ollut erityisesti tarkastukselta edellytettävän perustellun syyn kirjaaminen. Sen edellyttäminen jatkossa lain tasolla vaikuttaa epätarkoituksenmukaiselta ottaen huomioon se, että perustellun syyn edellytys on tarkoitus poistaa ja valvontaa tältä osin tehostaa.

Aluehallintovirasto ehdottaa tarkastusmääräystä koskevan edellytyksen poistamista kyseisestä pykälästä.

Ehdotetun 46 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa tuodaan esiin, että jos hyvinvointialueen toiminnassa ilmenisi ongelmia tai epäilyjä sellaisista, olisi valvontaviranomaisella tällöin velvollisuus selvittää asia tarvittaessa tarkastuksin. Tästä voi syntyä kuva, että valvontaviranomaisen selvittämisvelvollisuus olisi laajempi kuin mitä 43 §:ssä säädetään valvontaviranomaisen laajasta harkintavallasta valvonta-asian käsittelyssä. Tämä ei liene lainsäätäjän tarkoitus, mistä syystä asiaa olisi tarpeen täsmentää.

47 § Hallinnollinen ohjaus

Pykälässä säädettäisiin valvontaviranomaisen mahdollisuudesta antaa hyvinvointialueelle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle henkilölle hallinnollista ohjausta tai kehoitus silloin, kun sosiaali- tai terveydenhuollon järjestämisessä on havaittu jokin puute, virheellisyys, laiminlyönti tai muu epäkohta, mutta sen ei katsota antavan aihetta 48 §:ssä tarkoitettuihin toimenpiteisiin. Hallinnollisen ohjauksen keinoja olisivat käsityksen ilmaiseminen lainmukaisesta menettelystä, huomion kiinnittäminen hyvän hallinnon vaatimuksiin ja huomautuksen antaminen.

Valvontaviranomaiset ovat nykyisin lakiin kirjattujen huomautuksen ja huomion kiinnittämisen lisäksi tähänkin asti käyttäneet hallinnollisen ohjauksen keinoina käsityksen ilmaisemista ja kehotusta korjata havaittu puute tai epäkohta. Näiden kirjaaminen lakiin on tarkoituksenmukaista ja selkeyttää valvontaa. Aluehallintovirasto toteaa, ettei esityksestä käy selkeästi ilmi, miten kehotuksen katsotaan suhteutuvan vakavuudeltaan hallinnollisen ohjauksen muotoihin.

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyyden vuoksi muutoksenhakukiellosta. Säännös on selvyyden vuoksi tarpeellinen ja vastaa voimassa olevaa sääntelyä. Kun kyse on hallinnollisesta ohjauksesta vastaisen toiminnan varalle, muutoksenhakukiello ei vaaranna valvottavan oikeusturvaa.

Aluehallintoviraston tehtävistä ja toimivallasta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä sekä ehkäisevässä päihdetyössä (kuten aluehallintoviraston oikeudesta valvoa tiettyä toimintaa) säädetään tällä hetkellä eri toimialoja ja tehtäviä koskevissa säädöksissä konkreettisemmin. Näissä säädöksissä määritellään myös se keinovalikoima, mitä valvontaviranomainen voi eri toimialoilla ja tehtävissä käyttää. Se, miten nyt esitetty sääntely suhteutuu näiden lakien sääntelyyn jää tässä esityksessä hieman epäselväksi.

48 §. Määräykset ja uhkasakko

Pykälän momentissa säädettäisiin valvontaviranomaisen mahdollisuudesta antaa määräys puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä olisi mahdollista tehostaa uhkasakolla.

Kyseisen momentin osalta todetaan perusteluissa, että määräys annettaisiin suhteellisuusperiaatteen mukaisesti tilanteissa, joissa viranomainen arvioisi havaitun epäkohdan sisältöön ja merkitykseen nähden, että lievemmillä keinoilla ei voida riittävästi varmentua siitä, että asia korjataan oikea-aikaisesti. Pakkokeinojen käyttäminen ei edellyttäisi näyttöä konkreettisesta vaarasta vaan laiminlyönnin, menettelytavan tai muun epäkohdan aiheuttama oletettu vaarantuminen olisi riittävää. Aluehallintovirasto pitää ehdotettua sääntelyä tarkennuksineen tarkoituksenmukaisena.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan, jos asiakas- tai potilasturvallisuus sitä edellyttää, valvontaviranomainen voi määrätä hyvinvointialueen tässä laissa tarkoitetun toiminnan välittömästi keskeytettäväksi tai kieltää hyvinvointialueen toiminnassa käytettävän palveluyksikön, sen osan tai laitteen käytön välittömästi. Aluehallintovirasto toteaa, että toiminnan välittömän keskeyttämisen tai kieltämisen edellytyksistä tai kriteereistä ei ole ehdotettu säädettäväksi eikä asiaa ole avattu esityksen perusteluissa, mikä on ongelmallista palveluntuottajan oikeusturvan ja asiakas- tai potilasturvallisuuden kannalta. Koska ratkaisevaa on valvontaviranomaisen arvio asiakasturvallisuuden vaarantumisesta, tulisi vähintäänkin täsmentää, mitä tekijöitä asiakasturvallisuuden arvioinnissa on otettava huomioon. Ehdotettu säännös jättää valvontaviranomaiselle edelleen nykyisenlaisen laajan harkintavallan.

49 § Valvontaviranomaisten tiedonsaantioikeus

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi valvontaviranomaisen oikeudesta saada tietoja. Tietojensaannin edellytykseksi on asetettu välttämättömyys. Sääntely poikkeaa tältä osin terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 40 §:n sääntelystä, jossa Valviran ja aluehallintovirastojen tiedonsaantioikeuden edellytykseksi on asetettu niiden tarpeellisuus. Aluehallintovirasto toteaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnassa

käsitellään arkaluonteisia henkilötietoja, mikä puoltaa niiden saannin rajaamista tiukasti. Aluehallintovirasto esittää kuitenkin huolensa siitä, että välttämättömyysedellytyksen asettaminen saattaa estää valvonnan ja siten myös asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvan tehokkaan toteutumisen, sillä erityisesti kantelun tai valvonta-asian käsittelyn alkuvaiheessa on vaikea arvioida, mitkä tiedot muodostuvat välttämättömiksi. **Aluehallintovirasto esittää säännöstä muutettavaksi niin, että välttämättömien tietojen sijaan valvontaviranomaisella olisi oikeus saada tarpeelliset tiedot.**

Aluehallintovirasto toteaa, että on tarpeen selventää valvontaviranomaisten oikeutta saada tietoja palveluntuottajien alihankkijoilta, jotka eivät ole sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien rekisterissä. Valvontaviranomaisten on tärkeää voida saada tiedot myös näiltä toimijoilta.

Esityksen perusteluissa todetaan, että valvontaviranomainen voisi pyytää apteekeilta reseptiselvityksiä, esimerkiksi tietoja määrättyjen tai hankittujen lääkkeiden luovuttamisesta. Aluehallintovirasto toteaa selvyyden vuoksi, ettei valvontaviranomainen lähtökohtaisesti tarvitse tietoja luovutetuista, vaan määrättyistä lääkkeistä terveydenhuollon ammattihenkilön lääkkeenmääräämiskäytäntöjen valvomiseksi.

Aluehallintovirasto toteaa lisäksi, että sote-järjestämislaissa olisi syytä nykysääntelyä vastaavin tavoin (esim. kansanterveyslain (66/1972) 44 §:n 4 mom. ja erikoissairaanhoidon lain (1062/1989) 58 §) **säätää valvottaville velvollisuus valvontaviranomaisten pyytämien tarpeellisten tietojen ja selvitysten antamiseen.** Aluehallintovirasto toteaa, että sillä on toisinaan ongelmia saada tietoja valvonnan kohteena olevilta organisaatioilta ja ammattihenkilöiltä. Valvonnan tehokkuuden sekä asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvan kannalta on tärkeää, että valvottavat selkeästi veloitetaan lainsäädännössä toimittamaan valvontaviranomaisille näiden pyytämät tiedot sekä ilmoittamaan, mikäli joitakin asiakirjoja ei ole saatavissa. Tällöin valvontaviranomaiset voivat myös perustellusti antaa hallinnollista ohjausta siitä, ettei kyseistä veloitetta ole noudatettu.

Ehdotetun 49 §:n 2 momentissa säädetään 1 momentissa tarkoitettujen tahojen oikeudesta ilmoittaa valvontaviranomaiselle ilman pyyntöäkin seikasta, joka voi vaarantaa asiakas- tai potilasturvallisuutta. Myös tähän momenttiin olisi selkeyden vuoksi syytä **lisätä ilmaus salassapitosäännösten estämättä.**

Muita huomioita

Sosiaalihuollon valvonnassa ja seuraamusten antamisessa on aiheuttanut haasteita se, että sosiaalihuollon tehtävissä voi toimia myös muun koulutuksen omaavia henkilöitä kuin sosiaalihuollon ammattihenkilölaissa mainitut ammattihenkilöt. Esimerkiksi sosiaalihuollon ylemmissä tehtävissä johtajana toimivan henkilön toiminnalla voi olla merkitystä asiakkaiden ja työntekijöiden oikeusturvan kannalta. Tällaista henkilöä ei kuitenkaan ole mahdollista esimerkiksi asettaa valvontaan tai antaa seuraamuksia ammattihenkilölain perusteella. Tällaista henkilöä ei myöskään koske 49 §:ssä säädetty valvontaviranomaisen

tiedonsaantioikeus. Valvonnan kannalta on hyvä, ettei esityksen mukaan vuokratyövoimana voitaisi käyttää muita kuin ammattihenkilövalvonnan piiriin kuuluvia henkilöitä.

Asiakkaan ja potilaan asemaa ja käytettävissä olevia oikeusturvakeinoja ei aluehallintoviraston käsityksen mukaan ole tarkoitus uudistuksen myötä muuttaa.

Tarkasteltaessa esityksen vaikutusarviointia, voidaan todeta, että uudistuksella olisi potentiaalisesti monia positiivisia vaikutuksia valvontaviranomaisten toimintaan ja sen myötä asiakkaiden ja potilaiden oikeusturvan toteutumiseen. Näistä voidaan mainita esimerkiksi valvonnan sisällön täsmentyminen ja nykyistä selkeämmät kriteerit ostopalvelutuotannolle. Vaikutusarviossa edellytetyjen viranomaisten oikea-aikaisten toimenpiteiden toteutumisen varmistaminen kuitenkin edellyttäisi enemmän resursseja sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisvalvontaan. Uudistuksen myötä aluehallintovirastoille laskettu henkilötyövuosien lisäys vuodesta 2023 alkaen ei vaikuta riittävältä. Aluehallintovirasto korostaa, että valvontaviranomaisten resurssien riittävydestä tulee huolehtia, jotta voidaan varmistaa potilas- ja asiakasturvallisuuden toteutumisen tehokas valvonta. Tämä on erityisen tärkeää etenkin siirtymävaiheessa ja uusien hyvinvointialueidentoiminnan alkuvaiheessa, jotta käytännöt lähtevät kehittymään oikeaan suuntaan.

Lisätietoja

Lisätietoja antaa tarvittaessa ylitarkastaja Oona Mölsä, puh. 029 501 6000 (vaihde).

ylijohtaja

Merja Ekqvist

ylitarkastaja

Oona Mölsä

Tämä asiakirja on hyväksytty sähköisesti viimeiseltä sivulta ilmenevin tavoin.

Tämä asiakirja ESAVI/4251/2021 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument ESAVI/4251/2021 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Mölsä Oona 25.02.2021 13:52

Ratkaisija Ekqvist Merja 25.02.2021 14:04